

DVĚ CESTY ZA BYTNOSTÍ ZÁPORU VE FUNDAMENTÁLNÍ ONTOLOGII

Ladislav Benyovszky

Záměrem předkládané studie je seznámit se dvěma Heideggerovými pokusy o uchopení bytnosti *nic* (Nichts), s pokusy, které jsou sice ještě oba provedeny v rámci fundamentální ontologie, avšak vzhledem k tomu, že jako tuto bytnost uchopují vnitřní diferenciaci v bytí samém (Wesen des Seins), vystupující v podobě sebeodtažení (Entzug), umožňují předběžným způsobem zahlédnout¹ některé základní konstitutivní ohledy bytí (Seyn). Dospět k teoreticky projasněné představě o bytí (Seyn) je úkol, jehož je předkládaná studie jednou z částí.

První podnět k zásadnější tematizaci bytnosti záporná (Nichts) je obsažen v Heideggerově filosofii již v 58. § *Bytí a času*. Má podobu tří navazujících otázek, souhrnně tematizujících a problematizujících způsob, jak bylo téma záporná zpracováváno filosofickou tradicí:

Je však samozřejmé, že každý zápor (Nicht) znamená negativum ve smyslu nedostatku? Vyčerpává se jeho pozitivita tím, že konstituuje „přechod“? Proč se veškerá dialektika utíká k negaci, když není s to ji samu dialekticky založit, či ji alespoň fixovat jako problém?²

Jakkoli tyto otázky vyjadřují zásadní povědomí o tom, že zápor (Nicht) byl tradiční metafysikou viděn vždy jen *od jsoucna*, zpravidla v návaznosti na Aristotelovu *steresis*, úkol výzkumným způsobem tematizovat bytnost záporu (Nicht) a záporná (Nichts) zde není proveden, nýbrž jen vyhlášen:

Ontologický smysl negativity (Nichtheit) této existenciální nicotnosti (Nichtigkeit) zůstává nicméně ještě temný. Avšak to platí také o ontologické bytnosti záporu (Nicht) vůbec.³

¹ Nic více!

² M. Heidegger, *Bytí a čas*, Praha 1996, § 58, str. 316 (*Sein und Zeit*, Niemeyer, 1984¹⁵, § 58, str. 285–286).

³ M. Heidegger, *Bytí a čas*, § 58, str. 316 (285).

Explicitní výzkum ontologického smyslu záporu je v období fundamentální ontologie uskutečňován v roce 1928, a to souběžně ve dvou podobách. *První* z nich je vtělena do slavné přednášky *Co je metafyzika?*,⁴ *druhá* do pojednání *Vom Wesen des Grundes* z r. 1929.⁵ Právě uvedené zvýznamnění základního smyslu těchto studií vychází z Heideggerovy předmluvy k třetímu vydání *Vom Wesen des Grundes* z roku 1949,⁶ kde jsou také výzkumné cesty specifikovány, a to následujícím způsobem: Přednáška *Co je metafyzika?* tematizuje nic (Nichts), přičemž „nic (Nichts) je zápor (Nicht) jsoucna a tak od jsoucna zakoušené bytí“. Pojednání *Vom Wesen des Grundes* tematizuje ontologickou diferenci, přičemž „ontologická diference je zápor mezi jsoucnem a bytím“.⁷

Podle tohoto zvýznamnění je přednáška *Co je metafyzika?* výzkumnou cestou za bytností nic jakožto záporu jsoucna, stať *Vom Wesen des Grundes* pak výzkumnou cestou za bytností nic jakožto záporu mezi bytím a jsoucnem. Zároveň, jakkoli jde o různé cesty opírající se o motivy, které nejsou vzájemně identické, dospívají tyto cesty k *témuž* (das Selbe) jako k bytnosti záporu.⁸ Jako toto „totéž“ (das Selbe) je předběžně uchopena „sounáležitost (v) bytování bytí jsoucího“.⁹ Základní otázka předkládané studie může být formulována takto: *Co míní nic jakožto „sounáležitost (v) bytování bytí jsoucího“?*

⁴ M. Heidegger, *Co je metafyzika?*, in: *Co je metafyzika?*, Praha 1993, str. 37–67 (*Was ist Metaphysik?*, in: M. Heidegger, *Gesamtausgabe*, IX: *Wegmarken*, Frankfurt a. M. 1976).

⁵ M. Heidegger, *Vom Wesen des Grundes* (= *VWdG*), in: týž, *Gesamtausgabe*, IX: *Wegmarken*, Frankfurt a. M. 1976).

⁶ *VWdG*, str. 123.

⁷ Srv.: „Die Abhandlung ‚Vom Wesen des Grundes‘ entstand im Jahre 1928 gleichzeitig mit der Vorlesung ‚Was ist Metaphysik?‘ Diese bedenkt das Nichts, jene nennt die ontologische Differenz. Das Nichts ist das Nicht des Seienden und so das vom Seienden her erfahrene Sein. Die ontologische Differenz ist das Nicht zwischen Seiendem und Sein.“ *Tamt.*, str. 123.

⁸ „Jenes nichtende Nicht des Nichts und dieses nichtende Nicht der Differenz sind zwar nicht einerlei, aber das Selbe...“ *Tamt.*, str. 123.

⁹ „...das Selbe im Sinne dessen, was im Wesenden des Seins des Seienden zusammengehört.“ *Tamt.*, str. 123 (tlumočeno volněji).

I

NIC JAKOŽTO ZÁPOR JSOUCNA A TAK OD JSOUCNA ZAKOUŠENÉ BYTÍ

Základním určením, kterým je bytování nic, nicování (Nichtung), terminologicky fixováno a ontologicky interpretováno v přednášce *Co je metafyzika?*, je výraz „abweisende Verweisung“, výraz, který vzhledem k jeho smyslu terminologicky vzato ne zcela přiměřeně tlumočím jako „odvracející přívrát“.¹⁰ Určení odkazuje ke specifické diferenciaci *konkrétnosti a jsoucnosti* jsoucna¹¹ a *k jejich následné vzájemné rotaci co do zjevnosti a skrytosti*, k rotaci, jež jako *taková*,¹² je fenomenálně uchopitelná jen svébytnou zkušeností, *úzkostí* (*Angst*),¹² a je tak jejím *ontologickým smyslem*. Tato rotace (a tedy úzkost) je předpokladem vyvstání každého jsoucna *jakožto jsoucna*, následně pak umožňujícím předpokladem každého lidského *vztahu ke jsoucnu* pobytového či nepobytového charakteru.

Tento zatím jen předběžně souhrnným způsobem uchopený ontologický smysl úzkosti „definičním“ způsobem vyjadřuje následující vymezení:

*Tento [od jsoucna v konkrétnosti] celku odvracející přívrát^a k [co do konkrétnosti] nivelizovanému celku jsoucna jako který nic v úzkosti obkličuje pobyt, je bytování nic: nicování.*¹³

¹⁰ I. Chvatík překládá „odmítavé odkazování“ (M. Heidegger, *Co je metafyzika?*, str. 53), B. Baumann „odmítající poukazování“ (M. Heidegger, *Co je metafyzika?*, in: *Listy*, 3, 1947, str. 382).

¹¹ Jak to odpovídá vágnímu každodennímu rozumní věci jako „něčemu“, tzn. čemusi, co má charakter určitosti, obsažnosti (*res*), a „potud“ či „také“ „jsoucnu“, tzn. tomu, co *jest* (*ens*). K tomuto rozlišení srv. např. již M. Heidegger, *Die Grundprobleme der Phänomenologie*, in: týž, *Gesamtausgabe*, XXIV, str. 118–119. V tematizované přednášce samé distinkce výrazně fixována pozn. a) k 5. vyd., str. 114 jako rozlišení „das Seiende für sich“ – „das Sein des Seienden“ (srv. pozn. 13).

¹² „Geschicht im Dasein des Menschen ein solches Gestimmtsein, in dem er vor das Nichts selbst gebracht wird? Diese Geschehen ist möglich und auch wirklich – [...] – nur für Augenblicke in der Grundstimmung der Angst.“ *Co je metafyzika?*, str. 111.

¹³ „Diese im Ganzen abweisende Verweisung auf das entgleitende Seiende im Ganzen, als welche das Nichts in der Angst das Dasein umdrängt ist das Wesen des

Ve vymezení vystupující výraz „abweisende Verweisung“ je *ontologickým* (existenciální určení) uchopením jako *úzkost* (existenciální určení) se dostavujícího „prožitku“ (naladění)¹⁴ „*obličujícího tísnění*“.¹⁵ *Tím* je apelováno na charakteristický fakt pro prožívání úzkosti, totiž že *vůči nám celek jsoucího nevystupuje ve své konkrétní věčné obsažné typice a v tomto smyslu se od nás* (jako tato konkrétní typika, „jsoucno pro sebe“) odvrací (Abweisung).¹⁶

Jsme-li dbalí všeobecně fenomenologického pokynu nechat své téma vůči sobě vyvstat v jeho samodanosti, „nic nepřidávat a nic neubírat“,¹⁷ snadno nahlédneme, že toto odvrácení celku jsoucna v jeho konkrétnosti (das Seiende für sich) není něco, co by se dělo nějak jaksí „samostatně“, aby snad „pak“ nějak následně nastala úzkost,¹⁸ nýbrž děje se *právě jako* (děje se „v jednotě s“ – „in eins mit“¹⁹) ono prožívané obkličující *tísnění*²⁰ a v tomto smyslu jako „tlak“ (nevystupování konkrétnosti dějící se jako tlak) prožívaný v orientaci vycházející z celku jsoucna, tzn. prožívaný jako vycházející z celku jsoucna.²¹

Nichts: die Nichtung.“ Tamt., str. 114. Interpretující závorky vložil L. B.; „a“ je odkaz na důležitou Heideggerovu poznámku v exempláři 5. vyd.: „ab-weisen: das Seiende für sich; ver-weisen: in das Sein des Seienden“.

¹⁴ Co do svého „ontologického statutu“ je jak známo (srv. již *Bytí a čas*, § 40 aj.) úzkost význačným nalézáním se (Befindlichkeit) a v tomto smyslu „naladou“ (Stimmung), „naladěností“ (Gestimmtheit) (srv. tamt., § 29; *Co je metafyzika?*, str. 47–49 aj.), tedy tím, co bylo klasicky interpretováno jako „pocity“ (Gefühle).

¹⁵ „Dieses Wegrücken des Seienden im Ganzen, *das uns in der Angst umdrängt, bedrängt uns*. Es bleibt kein Halt. Es bleibt nur und kommt über uns – [...] – dieses ‚kein‘.“ *Co je metafyzika?*, str. 112, prol. L. B.

¹⁶ „In der Angst wird das Seiende im Ganzen hinfällig.“ Tamt., str. 113.

¹⁷ V tematizované přednášce má podobu „zodpovězení otázky“ předcházejícího upozornění: „Die für unsere Absicht zunächst allein wesentliche Antwort ist schon gewonnen, wenn wir darauf achthaben, daß die Frage nach dem Nichts wirklich gestellt bleibt. Hierzu wird verlangt, daß wir die Verwandlung des Menschen in sein Da-sein [...] nachvollziehen...“ Tamt., str. 113.

¹⁸ „Das Seiende wird doch durch die Angst nicht vernichtet, um so das Nichts übrigzulassen.“ Tamt.

¹⁹ Tamt.

²⁰ „Alle Dinge und wir selbst versinken in eine Gleichgültigkeit“. Dies jedoch nicht im Sinne eines bloßen Verschwindens, *sondern in ihrem Wegrücken als solchem kehren sie sich uns zu*.“ Tamt., str. 112, prol. L. B. (a: 5. Aufgabe 1949: das Seiende spricht nicht mehr an).

²¹ „Die Abweisung von sich ist aber *als solche* das entgleitenlassende Verweisen auf das versinkende Seiende im Ganzen.“ Tamt., str. 114, prol. L. B.

Odvrát (Abweisung) konkrétnosti jsoucna se v úzkosti děje jako „obkličující tlak“ (jsoucna) – jako *přívrat* (Verweisung).

Jsme-li však dostatečně pozorní vůči prožitku úzkosti, „spoluvykonáváme-li ji“, jsme s to zahlédnout další specifikační rys: „Odvrát konkrétnosti jsoucna žitý jako jeho obkličující tlak“ ontologicky specifikující úzkost *není* zároveň v úzkosti „přítomen“ nějak „bezprostředně“, jako nějaká „*neurčitost*“ ve smyslu naléhání nějaké neurčitě, nicméně *látky* (*hyle*), na nás.²² Je naopak žit jen „zprostředkovaně“, sice *jako* razantní prožitek *sebe* (*Selbst*) jako „*obličujícím způsobem tísněného*“. Prožitek úzkosti je vždy prožitkem nikoli „něčeho“ (nějakého „vnějšího tlaku“), nýbrž prožitkem charakteru „*je mi*“ (úško).²³

Vzhledem k tomu však, že v úzkosti dochází k prožitku „obkličujícího tísnění“ po způsobu prožitku „sebe jako obkličujícím způsobem tísněného“ přičemž „já sám“ (*Selbst*) se zároveň prožívám *jen* jakožto ten, kdo je „obkličujícím způsobem tísněn“, a ne snad nějak jinak či obsažněji;²⁴ ono „obkličující tísnění“ není ničím (vůči mně) spočívajícím, žádnou neurčitostí, nýbrž bytostně *neurčitelností*,²⁵ která potud a proto může být oslovena jakožto *nic*.

Jako tato „neurčitelnost“ – protože jen jako vyvstání obkličujícím způsobem tísněného vyvstávající přívrat jsoucnosti jsoucna odvrátem konkrétnosti jsoucna – odhaluje se v úzkosti konečně nic v pravé *vazebné* významnosti: bezprostředně neuchopitelné (nepředmětné) „na základě čeho“ (Grund) vyvstávám jako „obličujícím způsobem tísněn“ a potud jako *jsoucí*, na základě kteréžto difference vyvstává ovšem též ona (v úzkosti) odvrácená konkrétnost celku (jsoucna) jakožto právě *jsoucí*.

²² Proto „nic-přístupnější“ nejsou „naladěnosti“ podávající jsoucí v celku – v tematizované přednášce „nuda“ a „zamilovanost“. Srv. Tamt., str. 110.

²³ Tento ohled úzkosti je již dlouho teoreticky jasně viděn a vypracován: „Den Begriff Angst findet man fast nie in der Psychologie behandelt; ich muß deshalb darauf aufmerksam machen, daß er von Furcht und ähnlichen Begriffen ganz und gar verschieden ist, daß sie sich auf etwas Bestimmtes beziehen, während die Angst die Wirklichkeit der Freiheit als Möglichkeit für die Möglichkeit ist.“ S. Kierkegaard, *Der Begriff Angst*, Meiner, Hamburg 1984, str. 42.

²⁴ V úzkosti *se* (*Selbst*) nalézám (Befindlichkeit) jen jako *ten, komu je úško*: „Darin liegt, daß wir selbst – diese seienden Menschen – inmitten des Seienden uns mitentgleiten. Daher ist im Grunde nicht ‚dir‘ und ‚mir‘ unheimlich, sondern ‚einem‘ ist es so.“ *Co je metafyzika?*, str. 112.

²⁵ „Die Unbestimmtheit dessen jedoch, wovor und worum wir uns ängstigen, ist kein bloßes Fehlen der Bestimmtheit, sondern die wesenhafte Unmöglichkeit der Bestimmbarkeit.“ Tamt., str. 111.

Nicování se odhaluje jako samo vyvstání (extasis) jsoucna jakožto jsoucna, vyvstání (jsoucna jakožto jsoucna) podávající se vůči jsoucímu jakožto jiné (Andere),²⁶ odhaluje se jako konstituce jsoucna jakožto jsoucna která se vůči tomuto svému konstituentu – jsoucímu jsoucnu – jako jiné (schlechthin Andere) odtahuje do skrytosti. To, co se děje (nicuje) jako „nic“, je vůči svému konstituentu do skrytosti sebe odtahující konstituce významnosti „jest“: „V jasné noci nic úzkosti vyvstává teprve původní zřejmost jsoucna jako taková: že (daß) je jsoucí – a ne nic.“²⁷ Tuto úzkostí jako odvracející přivrat se dějící a do skrytosti se odtahující konstituci významnosti, „že jsoucí jest – a ne nic“, nazývá Heidegger nicováním čili „od jsoucna zakoušeným bytím“.²⁸

II

NIC JAKOŽTO ZÁPORA MEZI BYTÍM A JSOUCNEM

Druhý Heideggerův fundamentálně-ontologický výzkum bytnosti nic je realizován v pojednání *Vom Wesen des Grundes*. Má povahu zkoumání záporu mezi jsoucnem a bytím, a tedy povahu výzkumu *ontologické difference*.²⁹ Nahlédnout, co je zde míněno ontologickou diferencí, záporom „mezi“ jsoucím a bytím, vyžaduje jako předběžný úkol naučit se rozumět *transcendenci* jako (nepředmětně pojaté) *vůli, svobodě a bytnosti důvodu*.

a) Transcendence pobytu

jakožto svoboda „a“ bytnost důvodu

Rozhodujícím předpokladem pro pochopení transcendence – identifikované s „bytím-ve-světě“ (In-der-Welt-sein)³⁰ a chápané jako byt-

²⁶ „Das Nichten ist kein beliebiges Vorkommnis, sondern als abweisendes Verweisen auf das entgleitende Seiende im Ganzen offenbart es dieses Seiende in seiner vollen, bislang verborgenen Befremdlichkeit als schlechthin Andere – gegenüber dem Nichts.“ Tamt., str. 114.

²⁷ Tamt., str. 114. Srv. str. 115: „Das Nichts gibt nicht erst den Gegenbegriff zum Seienden her, sondern gehört ursprünglich zum Wesen (Wesen: verbal; Wesen des Seins) selbst.“

²⁸ „Das Nichts ist das Nicht des Seienden und so das vom Seienden erfahrene Sein.“ *VWdG*, str. 123.

²⁹ Srv. *VWdG*, str. 123.

³⁰ „Wir nennen das, *woraufhin* das Dasein als solches transzendiert, die *Welt* und bestimmen jetzt die Transzendenz als *In-der-Welt-sein*.“ *VWdG*, str. 139.

nost, bytná skladba (Seinsverfassung), základní skladba (Grundverfassung) pobytu³¹ – jako svobody a bytnosti důvodu je naučit se rozumět její skladbě jako „rozvrhujícímu přehozu“ (Entwerfender Überwurf).³² Určení „rozvrhující přehoz“ je souhrnným terminologickým uchopením následující vnitřní členitosti transcendence:

Lidské vztahování *se* (Selbst) ke jsoucnům nese v sobě po způsobu umožňujícího předpokladu se sebou spjaté „předběžně v celku uchopující rozumění“ (vorgreifend-umgreifende Verstehen),³³ jež má povahu vnitřně artikulovaného volného pole. Základním, protože vzhledem k jeho smyslu „uchopovat sebe (Selbst) a jen tak moci sebe (Selbst) vztahovat ke jsoucnům“, jednotlicím a vůdčím charakterem tohoto umožňujícího předpokladu je rys „*sebepřekračujícího sebeuchopování*“, rys uchopovat se ve svém „já sám“ (Selbst)³⁴ „překračováním toho, *jako co existují*“³⁵. Tento základní rys vyjadřuje³⁶ určení transcendence jakožto *rozvrhu* (Entwurf), „*rozvrhu možností pobytu*“.³⁷

Avšak vzhledem k tomu, že transcendence má charakter rozvrhu možností pobytu, má vůči pobytu *konstitutivní význam* – má povahu *zakládajícího jej dění*³⁸ –, a následně proto povahu *děni původní di-*

³¹ „Die Transzendenz [...] meint solches, was dem menschlichen Dasein eignet [...] als vor aller Verhaltung geschehende Grundverfassung dieses Seienden.“ *VWdG*, str. 137. Tuto terminologickou identifikaci známe již z přednášky *Co je metafyzika?* („Sich hineinhaltend in das Nichts ist das Dasein je schon über das Seiende im Ganzen hinaus. Dieses Hinaussein über das Seiende nennen wir die Transzendenz.“ *Co je metafyzika?*, str. 115) a je jedním ze základních určení fundamentální ontologie vůbec. V *Bytí a času* zaznívá v mnohosti terminologických určení ač sama nikde nemá primát. Nejnázorněji zní v určení „In-der-Welt-sein“ jako „a priori“; *Bytí a čas*, § 12, str. 71–72 (53); § 10, str. 60 (50), pozn. 1 aj.

³² „Dieses Geschehen des entwerfenden Überwurfs, worin sich das Sein des Daseins zeitigt, ist das ‚In-der-Welt-sein‘.“ *VWdG*, str. 158.

³³ *VWdG*, str. 156.

³⁴ „Im Überstieg kommt das Dasein allererst auf solches Seiendes zu, das es ist, auf es als es ‚selbst‘.“ *VWdG*, str. 138.

³⁵ „Was überstiegen wird, ist gerade einzig *das Seiende selbst*, und zwar [...] das Seiende, als welches ‚es selbst‘ existiert.“ *VWdG*, str. 138.

³⁶ Aniž by s ním bylo identické, od čehož na tomto místě ve snaze o srozumitelnější výklad abstrahujeme.

³⁷ „...der ursprüngliche Entwurf der Möglichkeiten des Daseins, sofern es inmitten von Seiendem zu diesem sich soll verhalten können.“ *VWdG*, str. 158.

³⁸ „Die Transzendenz konstituiert die Selbstheit.“ *VWdG*, str. 138; transcendence je „vor aller Verhaltung geschehende Grundverfassung dieses Seienden“. Tamt., str. 137.

ferenciace toho, co je pobyť jakožto „on sám“, a toho, co pobyť sám není.³⁹

Vzniká pochopitelně otázka po ontologickém smyslu a statutu toho, co pobyť sám není a co je vnitřním konstitutivním ohledem jeho bytnosti (bytostné skladby). Ze sledované situace samé se podává, že má povahu jinak neurčené a potud vágní celkovosti (*Ganzheit*) „z čeho“ a „vůči čemu“ vyvstává v rámci „předběžně v celku uchopujícího rozumění“ pobyť sám.⁴⁰ Avšak vzhledem k tomu, že je jako konstitutivum pobyťu samého konstitutivním ohledem předpokladu umožňujícího vztahování se pobyťu ke *jsoucňům*, musí jakožto tato vágní celkovost „z čeho“ a „vůči čemu“ pobyťu samého umožňovat vztah právě ke *jsoucňům*, tzn. musí být zároveň celkovostí *jsoucího*.⁴¹ Tuto „vágní celkovost *jsoucího*“ – tj. „z čeho“ a „vůči čemu“ pobyťu samého,⁴² tvořící jako to, „co pobyť sám není“, vnitřní konstitutivní ohled jeho bytnosti – vzhledem k jeho povaze předběžné (transcendentální) (a přesto) celkovosti *jsoucná* nazývá Heidegger *svět* (*Welt*).⁴³ To ovšem znamená, že *rozvrh* je vždy zároveň „přehozem“ (*Überwurf*) přes *jsoucno*, „rozvrhujícím přehozem“ (*entwerfender Überwurf*) umožňujícím *jsoucnu* – najde-li „příležitost do něj vstoupit“⁴⁴ – vystoupit právě jako *nitrosvětské* a „vně“ pobyťu stojící *jsoucno*: „Rozvrh světa je však [...] vždy přehozem rozvrženého světa přes *jsoucno*. Teprve předběžný přehoz umožňuje, aby se *jsoucno* zjevilo jako takové. Toto dění rozvrhujícího přehozu [...] je bytí-ve-světě.“⁴⁵

³⁹ „...im Überstieg und durch ihn kann sich erst [...] unterscheiden und entscheiden, wer und wie ein ‚Selbst‘ ist und was nicht.“ *VWdG*, str. 138, srv. též: „...das Überstieg betrifft je in eins auch Seiendes, das das Dasein ‚Selbst‘ nicht ist...“, tamt., str. 138.

⁴⁰ Srv.: „...das, aus dem her das Dasein *sich zu bedeuten gibt*, zu welchem Seienden und wie es sich dazu verhalten kann.“ *VWdG*, str. 157.

⁴¹ „Sofern aber das Dasein als Selbst existiert – und nur insofern – kann es ‚sich‘ verhalten zu Seiendem, das überstiegen sein muß.“ *VWdG*, str. 138, 139.

⁴² „Was da nun aber jeweils in einem Dasein an Seiendem überstiegen ist, hat sich nicht einfach zusammengefunden, sondern das Seiende ist, wie immer es im Einzelnen bestimmt und gegliedert sein mag, im vorhinein in einer Ganzheit überstiegen.“ *VWdG*, str. 139.

⁴³ „Wir nennen das, *woraufhin* das Dasein als solches transzendiert, die Welt...“ *VWdG*, str. 139. Že toto označení není svévolné, naznačuje již uvedení základních obvyklých významů pojmu „svět“, jak se s nimi setkáváme např. v *Bytí a času*, § 14, str. 84–86 (64–65).

⁴⁴ Srv. *VWdG*, str. 159.

Krátce naznačené výchozí určení transcendence jako „rozvrhujícího přehozu“, tzn. určení jejích základních konstitutivních momentů (*Selbst*, *Welt*) a jejího základního smyslu (sebeuchopující sebepřekračování), umožňuje zhlédnout a explicitně vyzdvihnout to, co transcendenci – specifikovanou zprvu jen formálně uvedeným a na ontologické významnosti postupně nabývajícím určením „dění“ (*Geschehen*)⁴⁶ – *bytostně určuje jakožto základní vazebná souvislost jejích momentů*. Jednotně vysloveno, touto základní vazebnou souvislostí sledovaných ohledů transcendence je *soustava závaznosti* (*Verbindlichkeit*),⁴⁷ soustava povahy *vzájemně se předpokládajících* „*kvůli*“ (*Umwillen*, *Worumwillen*).

V rámci této „soustavy“ vystupuje díky vůdčímu významu transcendence, tj. „rozvrhu možností pobyťu“, jako vůdčí a jednotící ten ohled, že transcendování (*Geschehen*) má významnost „*kvůli sobě*“ (*umwille seiner*) pobyťu, že transcendování je „moci-být“ (*Sein-können*) pobyťu.⁴⁸

Viděli jsme ovšem, že toto „*kvůli sobě* pobyťu“ se může dít (*Geschehen*) jen jakožto pobyť *konstituující* diferenciace pobyťu samého a *jeho* světa jakožto celkovosti „z čeho“, a „vůči čemu“, může jako on sám vystoupit. Proto *světu* nenáleží pouze výše zmíněná významnost „celkovosti z čeho a vůči čemu“, nýbrž svět nabývá vždy významnosti „*kvůli čemu* (*Worumwillen*) se pobyť děje *kvůli sobě*“, tj. nabývá významnosti „*kvůli*“.⁴⁹ Jako bytostná vazebná souvislost dění se tak ukazuje souvislost „*kvůli sobě*“ pobyťu a *jeho* „*kvůli čemu*“ jako významu motivu „svět“.

Významnost pobyťu jako „*kvůli čemu*“ dění a významnost světa jako „*kvůli*“ pobyťu však znamená, že ona do světa vstupující *jsoucna*⁵⁰ vztahováním se pobyťu ke *jsoucňům* vyvstávají vždy také v těchto

⁴⁵ *VWdG*, str. 158.

⁴⁶ „Transzendenz bedeutet Überstieg. Transzendent (transzendierend) ist, was den Überstieg vollzieht, im Überstieg verweilt. Dieses eignet als Geschehen einem Seienden.“ *VWdG*, str. 137.

⁴⁷ Srv. *VWdG*, str. 164.

⁴⁸ „Im Sein dieses Seienden geht es um dessen *Seinskönnen*. Das Dasein ist so, daß es *umwille seiner* existiert.“ *VWdG*, str. 157.

⁴⁹ „Wenn aber die Welt es ist, im Überstieg zu der sich allererst Selbstheit zeitigt, dann erweist sie sich als das, *worumwillen* Dasein existiert. Die Welt hat den Grundcharakter des *Umwille* von...“ *VWdG*, str. 157.

⁵⁰ Srv. str. 8 a pozn. 44 této úvahy.

významnostech; pobytu je (transcendenci) dána možnost vyvstání vůči němu nitrosvětských jsoucen ve (fakticky se proň určující) typice „kvůli sobě“, „kvůli němu“ atd.,⁵¹ s příslušnými „kvůli čemu“.⁵² Jako bytostná vazebná souvislost transcendence, dění se tak ukazuje tato fakticky dále členitelná soustava vzájemně vůči sobě orientovaných „kvůli“, získávající proto charakter závaznosti a podržující nicméně jako svůj jednotící charakter „kvůli sobě“ pobytu.

Protože však tato transcendentální soustava závaznosti podržuje „kvůli sobě“ pobytu jako svůj vůdčí jednotící charakter, a proto se „empiricky“ vzato prezentuje jako „být vůči jsoucnům ze sebe“, tzn. jako spontaneita pobytu, stává se nahlédnutelnou jako vůle (Wille).⁵³ Zisku tohoto nahlédnutí je však zapotřebí dobře rozumět. Nahlédnutí neidentifikuje transcendentální soustavu závaznosti, s empiricky vzato dále nečlenitelnou elementaritou „být vůči jsoucnům ze sebe“, se spontaneitou. Ziskem je nahlédnutí, že to, co pro předchozí filosofii bylo dále neanalyzovatelnou elementaritou,⁵⁴ je fakticky (jen) posledním empirickým residuem neskonale bohatší transcendentální struktu-

⁵¹ „Selbstheit ist die Voraussetzung für die Möglichkeit der Ichheit, die immer nur im Du sich erschließt.“ *VWdG*, str. 157. Srv. též: „Die Welt hat den Charakter des Umwillen von [...] und das in dem ursprünglichen Sinne, daß sie allererst die innere Möglichkeit für jedes faktisch sich bestimmende deinetwegen, seinetwegen usf. vorgibt.“ *Tamt.*, str. 157.

⁵² „Die Welt gibt sich dem Dasein als die jeweilige Ganzheit des Umwillen seiner, d. h. aber umwillen einer Seienden, das gleichursprünglich ist: das Sein bei [...] Vorhandenem, das Mitsein mit [...] dem Dasein Anderer und Sein zu [...] ihm selbst.“ *VWdG*, str. 163.

⁵³ „Der unwillentliche Überstieg geschieht nur in einem ‚Willen‘, der als solcher sich auf Möglichkeiten seiner selbst entwirft.“ *VWdG*, str. 163.

⁵⁴ Pro novověkou metafysiku směřodatně Descartes naráží při sledování specifických vazeb mezi vnímatelnými singularitami – atributy, módy, kvalitami – na „distinctio realis“ vykazující, a tedy ani dále, ani vzájemně nepřevoditelné elementarity (esence): rozprostraněnost (extensio) a „cogitatio“. Elementarita „cogitatio“ přitom neznačí nic jiného než spontaneitu a jen v tomto smyslu „to bezprostřední“: „Cogitationis nomine completor illud omne quod sic in nobis est, utejus immediate consciis sumus.“ (*Med.*, Appendix, def. I.) „Cogitationis nomine, intelligo illa omnia, que nobis consciis in nobis fiunt, quatenus eorum in nobis conscientia est...“ (*Princ.*, I. 9) Identický základ – spontaneitu – vykazuje i filosofie Kantova: „...já, jak je samo o sobě [Ich, so wie es an sich selbst beschaffen sein mag] [...] se zřetelem na to, co je v něm ryzí činnost [reine Tätigkeit] (na to, co neproniká do vědomí afikováním smyslů, nýbrž bezprostředně [unmittelbar]...“ I. Kant, *Základy metafyziky mravů*, Praha 1990, str. 113 (znění originálu doplnil L. B.).

race, a právě ta a právě v této své „nepředmětné“ povaze je tudíž tím, co se zmíněnou „elementaritou“ tradičně spojujeme, tj. (svobodnou) vůlí. Proto ostatně Heidegger upozorňuje, že nejde o žádnou „určitou“ vůli, o žádný „volný akt“.⁵⁵

Uchopení bytnosti transcendence jako nepředmětně pojaté vůle (transcendentální soustavy závaznosti) umožňuje pak nahlédnout ji bezprostředně jakožto svobodu.⁵⁶ Protože nejzazší kořen lidské svobody byl tradičně viděn právě v oné elementaritě „být vůči jsoucnům ze sebe“, ve spontaneitě,⁵⁷ a svoboda byla potud spojována se (svobodnou) vůlí, a protože spontaneita se ukázala být jen zjevným residuem výše uvedené soustavy „kvůli čemu“, tak bytností „svobody jakožto spontaneity“ (residuum) čili svobodou samou je sledované vnitřně artikulované dění (*Geschehen*), transcendence.

Uchopení bytnosti transcendence jakožto nepředmětně pojaté vůle umožňuje však tuto vůli nahlédnout nejen jako (původní) svobodu, nýbrž právě tak jako bytnost zdůvodňujícího základu (Wesen des Grundes), původ zdůvodňujícího základu (Ursprung von Grund).⁵⁸ Je tomu tak proto, že onen jen zbytkový pojem svobody – „začínat ze sebe“⁵⁹ čili spontaneita – je jen pozitivně vyjádřeným negativem „ne-být určován jiným“, je jen negativním vyjádřením významnosti „být určován“, a tedy způsobem kauzality, svobodou jako druhem kauzality.⁶⁰ Ona druhá elementarita, „být určován (jiným)“, elementarita,

⁵⁵ „Dieser Wille, der dem Dasein wesenhaft das Umwillen seiner über- und damit vor-wirft, kann daher nicht ein bestimmtes Wollen sein, ein ‚Willensakt‘ im Unterschied zu anderem Verhalten (z. B. Vorstellen, Urteilen, Sichfreuen).“ *VWdG*, str. 163.

⁵⁶ „Was nun aber seinem Wesen nach so etwas wie das Umwillen überhaupt entwerfend vorwirft und nicht etwa als gelegentliche Leistung auch hervorbringt, ist das, was wir Freiheit nennen. Der Überstieg zur Welt ist die Freiheit selbst.“ *VWdG*, str. 163.

⁵⁷ „Ea res libera dicitur, que ex sola suae naturae necessitate existit et a se sola ad agendum determinatur...“ B. Spinoza, *Ethica ordine geometrico demonstrata*..., Pars I, Def VII.; „Člověk nemůže jako rozumná bytost, tudíž jako příslušník inteligibilního světa, uvažovat o kauzalitě své vlastní vůle nikdy jinak než za předpokladu svobody, neboť nezávislost na určitých [určujících, L. B.] příčinách smyslového světa [...] je svoboda.“ I. Kant, *Základy metafyziky mravů*, cit. vyd., str. 114.

⁵⁸ „Die Freiheit als Transzendenz ist [...] der Ursprung von Grund überhaupt.“ *VWdG*, str. 165.

⁵⁹ „Das Von-selbst-anfangen“; *VWdG*, str. 164.

⁶⁰ „Am Ende liegt in dieser aus der Transzendenz gewonnenen Auslegung der

vůči které jako její pozitivně formulované negativum nabývá spontaneita svého smyslu, však *také* není smysluplná jinak, než vůči *spontaneitě*, sice opět jako pozitivní vyjádření negativa („nebýt určován sebou samým“).⁶¹ Protože svoboda jako spontaneita je takto druhem kauzality, protože obě elementarity (začínat ze sebe, být určován jiným) jsou smysluplné jen vztažně vůči sobě, není transcendentální soustava „kvůli“, a tedy (původní) svoboda jen konstitucí, bytností svobody jakožto spontaneity, nýbrž konstitucí *i onoho jejího protipólu, a tedy konstitucí významnosti „určovat“ vůbec. Jako taková je bytnost svobody, (původní) svoboda, právě tak bytností či původem zdůvodňujícího základu.* Transcendence, dění, vyvstává tak konečně ve své povaze (transcendentální) soustavy závaznosti, tzn. jako *vůle, svoboda a bytnost zdůvodňujícího základu.*

Pro základní úkol této studie je nyní bytostně důležité, pochopit právě uvedený závěr věcně přiměřeně, tzn. nejen jako vyhlášení transcendence za bytnost vůle (předmětné), svobody (spontaneity) a zdůvodňujícího základu, nýbrž *právě tak jako postupně odhalování smyslu a vnitřní povahy* zprvu jen *formálně* zavedeného určení „transcen-

Freiheit eine ursprünglichere Kennzeichnung ihres Wesens gegenüber der Bestimmung derselben als Spontaneität, d. h. als einer Art von Kausalität. Das Von-selbst-anfangen gibt nur die negative Charakteristik der Freiheit, daß weiter zurück keine bestimmende Ursache liege.“ *VWdG*, str. 164. Aniž by ještě viděl *problém*, vyjádřil tento fakt explicitně Kant: „...pak svoboda, i když není vlastností vůle podle přírodních zákonů, přece proto není ještě zcela mimo jakýkoli zákon [gesetzlos], nýbrž musí být spíše kauzalitou podle neměnných zákonů, ovšem kauzalitou zvláštního druhu; neboť jinak by svobodná vůle *byla nesmyslem*.“ I. Kant, *Základy metafyziky mravů*, cit. vyd., str. 108.

⁶¹ U Fichte a Hegela je na motivu *vztažné* (relativní) reality vypracována jako řešení vztahu obou těchto vzájemně se *předpokládajících* elementarit teorií *kladení* (Setzen) a *bytnosti* (Wesen) jako jejich původního zprostředkování (srv. J. G. Fichte, *Grundlage der gesamten Wissenschaftslehre als Handschrift für seine Zuhörer* [1974], Meiner, Hamburg 1979, § 4, str. 53–55; G. W. F. Hegel, *Wissenschaft der Logik*, I, Berlin 1971, str. 97 n.). V opozici k nahlédnuté bytnosti spontaneity jako transcendentální soustavy závaznosti můžeme „náznorně“ vidět, že tato teorie – dialektické zprostředkování, protikladové myšlení – fakticky problém neřeší vzhledem k tomu, že není s to podat ontologickou konstituci významnosti „určovat“, kterou explikací elementarit „začínat ze sebe“ a „být určován“ jako ohledů jejich (potud vůči nim původního) vztahu vždy již jen *netematicky předpokládá*. „Diese Kennzeichnung übersieht aber vor allem, daß sie ontologisch indifferent von ‚Anfangen‘ und ‚Geschehen‘ spricht, ohne daß sich das Ursachensein ausdrücklich aus der spezifischen Seinsart des so Seienden, des Daseins, charakterisiert.“ *VWdG*, str. 164.

dence“⁶² a výrazů zprvu s ní jen zdánlivě náhodně spojených, výrazů „*děním*“ (Geschehen) a „*prodlévání*“ (Verweilen). Slovně přiměřeným, významově však ještě nedostatečným je proto určení: bytností toho, co známe jako svobodu, a právě tak bytností toho, co známe jako zdůvodňující základ, je *transcendence*. Významově přiměřeným je až určení následující: *Ontologická konstituce významnosti „určovat“ (Wesen des Grundes) a potud též významnosti „svobody jakožto spontaneity“, konstituce, která z tohoto titulu je svobodou a bytností důvodu, je věcně vzato „děním“, „prodléváním“ soustavy vzájemně se předpokládajících „kvůli“ (soustavou závaznosti) a právě jí je zapotřebí rozumět jako (jedinému přiměřenému!) významu určení „transcendence“.*

b) Ontologická diference:

zakládání, zaujímání půdy, zdůvodňování

Míníme-li již nyní transcendenci *děni* soustavy závaznosti a tímto *děním konstituci významnosti „začínat ze sebe“ a „být určován jiným“*, tzn. máme-li vhléd do oboru (původní) svobody a bytnosti zdůvodňujícího základu, jsme připraveni přistoupit k analýze druhé z podob centrálního problému předkládané studie, k nahlédnutí a rozboru nic (Nichts) ve smyslu „záporu (Nicht) mezi jsouncem a bytím“.⁶³ Má-li však takové nahlédnutí mít povahu nejen uchopení „statutu“, má-li mít též povahu *artikulaného předvedení ontologické skladby* nic, stává se nezbytnou i explicitní tematizace předběžně (II. a) uchopeného *děni právě jako* původu zdůvodňujícího základu,⁶⁴ to znamená, stává se nezbytným explicitní vyzdvižení základních „kauzačních“ (Gründen) charakterů transcendence. Tyto „kauzační charaktery“, tzn. explicitně vyzdvižené významy, v jakých je *děni* (Geschehen, Verweilen) původem veškerého zakládání a zdůvodňování – Heideggerem proto nazývané „*důvodění*“ (Gründen) a chápané jako vazba svobody a zdůvodňujícího základu⁶⁵ – jsou tři: *zakládání, zaujímání půdy a zdůvodňování*.⁶⁶

⁶² Srv. str. 9 a pozn. 46 této úvahy.

⁶³ Srv. str. 6 této studie.

⁶⁴ Doposud nahlížíme, že bytností důvodu je *děni* (Geschehen) a máme o tomto *děni* jistou předběžnou představu. *Nenahlížíme* je však dosud *v jeho povaze bytností důvodu*.

⁶⁵ „Die ursprüngliche Beziehung der Freiheit zu Grund nennen wir das *Gründen*. *Gründend gibt* Freiheit und *nimmt* sie Grund.“ *VWdG*, str. 165.

⁶⁶ „Dieses in der Transzendenz gewurzelte Gründen ist aber in eine Manigfal-

Onen první kauzační rys *děni* (Geschehen) – *zakládání* (Gründen als Stiften) – je nám fakticky již znám; jen díky tomu, že jsme si jej uvědomili, nahlédli jsme svobodu jakožto bytnost důvodu. Souhrnně vyjádřeno, *efekt* zakládajícího charakteru (Stiften) spočívá totiž v tom, že *děni* konstituuje významnost „začínat od sebe (spontaneita) – být určován jiným“; významnost „osoba (Selbst) – to, co není osoba (Selbst)“, (efekt) spočívá tedy v tom, že pobyt sám, svět a následně i „příležitostně do světa vstupující jsoucna“ jsou pro pobyt přístupny vždy jen jakožto smysluplné z hlediska (fakticky spleťtí) typiky „osoba – to, co není osoba“, tedy jako pobyt, jiný pobyt, nepobytové jsoucno. *Zakládání samo* proto není ničím jiným, než *děním této konstituce*, a to znamená (srv. str. 9–10) „*rozvrhem kvůli*“ *samým*.⁶⁷

Děni však nemá „kauzační“ povahu jen z titulu konstituce – fakticky vždy spleťtí – významnosti „být určen sebou – být určen jiným“. Pobyt jako ono „kvůli sobě“, svět jako „kvůli“ pobytu a následně smysluplnost jsoucna jako „soustavy kvůli“ jsou *děním* „zároveň“ konstituovány – jakožto v „pořadajícím“ („uzemňujícím je“ – Bodennehmen) rámci – v podobě „jedno mezi (inmitten) jinými“.⁶⁸ Tento „kauzační rys“ nazývaný Heideggerem „zaujímání půdy“ (Bodennehmen)⁶⁹ z předchozího výkladu ještě dostatečně viditelný není. Abychom jej zahlédli, musíme odstranit jisté zjednodušení předchozí úvahy:

Viděli jsme, že rozvrhem předvržená celkovost – svět – vzhledem k tomu, že musí umožňovat vztahování *se* pobytu ke *jsoucňům*, musí být v „nějakém významu“ celkovostí *jsoucího*, a proto je rozvrh vždy *přehozem* přes jsoucí.⁷⁰ Jak se však v transcendenci ona významnost světa „být celkovostí *toho*, k čemu *se* pobyt vztahuje“ může vyskytnout, má-li být transcendence *předběžným* umožňujícím předpokladem takového vztahu?⁷¹ Vzhledem k tomu, že svět (Ganzheit) vyvstává v děni jako to, „vůči čemu“ se pobyt uchopuje jako on sám,⁷² musí tuto významnost

tigkeit von Weisen *gestreut*. Es sind deren drei: 1. das Gründen als Stiften; 2. das Gründen als Bodennehmen; 3. das Gründen als Begründen.“ *VWdG*, str. 165.

⁶⁷ „Dieses ‚erste‘ Gründen ist nichts anderes als der Entwurf des Umwillen.“ *VWdG*, str. 165.

⁶⁸ „Dieses Inmitten-sein von [...] gehört [...] zur Transzendenz.“ *VWdG*, str. 166.

⁶⁹ Srv. *VWdG*, str. 166.

⁷⁰ Srv. výše str. 8–9.

⁷¹ Srv. výše str. 7–8.

„vnášet“ do transcendence „již“ transcendující pobyt sám, a to nikoli na základě (transcendenci „teprve“ konstituované) osoby (Selbst), nýbrž na základě svého překračovaného (transcendovaného) „*jako co existuje*“.⁷³ Pobyt proto transcenduje vždy již jakožto „jsoucí“ *mezi* „jsoucny“,⁷⁴ tzn. transcendence se (vždy) musí díť za „*předpojatosti*“ (*Eingenommenheit*) *pobytu významnosti* „jsoucno“ *mezi* „jsoucny“.⁷⁵ To však znamená, že *děni* postupně odhalované v jeho ontologické obsažnosti nemá „jen“ povahu konstituce významnosti „být určován“, povahu zakládání, nýbrž děni ustavuje tuto diferenci „být ze sebe – být určován jiným“ vždy jako distanci *konstituovanou v jednotném horizontu smyslu* „jedno mezi druhými“, tzn. *děni je zakládáním vždy jen jakožto zaujímáním půdy*.⁷⁶

Protože je děni „kauzační“ jako zakládáním „a“ „kauzační“ jako zaujímáním půdy, je také „kauzační“ jako *zdůvodňováním* (*Gründen als Begründen*). „Zdůvodňováním“ Heidegger míní ustavení významnosti jsoucna jakožto dotazatelného „proč-otázkou“ (Warumfra-

⁷² Srv. výše str. 8.

⁷³ Srv. výše str. 7–8.

⁷⁴ „Aber im Weltentwurf ist doch dieses Seiende an ihm selbst noch nicht offenbar. Ja es müßte verborgen bleiben, wenn nicht das entwerfende Dasein als entwerfendes auch schon *inmitten* von jenem Seienden wäre.“ *VWdG*, str. 116.

⁷⁵ „Das Dasein wird als befindliches vom Seienden *eingegenommen* so, daß es dem Seienden zugehörig von ihm *durchstimmt* ist. *Transzendenz heißt Weltentwurf*, so zwar daß *Entwerfende* vom Seiendem, das es übersteigt, auch schon *gestimmt durchwaltet* ist. Mit solcher zur Transzendenz gehörigen *Eingenommenheit* vom Seienden hat das Dasein im Seienden Boden genommen, ‚Grund‘ gewonnen.“ *VWdG*, str. 166. Právě tato „předpojatost“ byla tím, od čeho náš úvodní výklad „pro srozumitelnost“ abstrahoval (srv. pozn. 36, str. 10) a nyní je na čtenáři požadováno, aby tímto ohledem „děni“ specifikoval.

⁷⁶ Důsledkem „předpojatosti“ pobytu významností „inmitten“ je ovšem i charakter „vlády“, který svět vůči transcendujícímu pobytu vykazuje. Vzhledem k tomu totiž, že pobyt transcenduje za „předpojatosti“ touto významností, svět nemůže vykazovat *jen* povahu celkovosti „z čeho“ (srv. str. 8), „vůči čemu“ (srv. str. 8), „kvůli čemu“ (srv. str. 9–10) je pobyt osobou (Selbst), nýbrž díky významnosti „inmitten“ jsou některé možnosti rozvrhujícímu se pobytu otaženy jako nevyhovující podmínce „mezi „jsoucny““ (srv. *VWdG*, str. 167) a ona celkovost – svět – tak nabývá vůči pobytu *významnější* distance toho, co *nemůže* být pobyt *sám*, nabývá povahu „stát proti“ (Entgegen), svět nabývá „vlády“: „Aber gerade dieser in der Eingenommenheit vom Seienden beschlossene *Entzug* gewisser Möglichkeiten seiner In-der-Welt-sein-können bringt erst die ‚wirklich‘ ergreifbaren Möglichkeiten des Weltentwurfs dem Dasein als seine Welt *entgegen*. Der Entzug verschafft gerade der Verbindlichkeit des verbleibenden entworfenen Vorwurfs die Gewalt ihres Waltens im Existenzbereich des Daseins.“ *VWdG*, str. 167.

ge)⁷⁷ a potud „zdůvodňování“ opět není nějakým samostatným ohledem dění nýbrž *efektem* transcendence jako „zakládání“ a „zaujímání půdy“.⁷⁸ K prvnímu nahlédnutí dění jako zdůvodňování proto stačí souhrnně rekapitulovat jeho výše uvedené „kauzační“ ohledy s cílem nahlédnout jeho povahu *transcendentální konstituce „proč“ (Warum)*:

„Zakládací rys dění“ spočívá v tom, že transcendence má povahu konstituce významnosti „určovat“, povahu ustavení distance „kvůli sobě (umwillen seiner) pobytu – kvůli čemu (Worumwillen) světa“. Jsoucna, „příležitostně vstupující do světa“, přebírají následně tuto významnost a vyvstávají vůči pobytu jako soustava závaznosti (srv. str. 9). V důsledku „předpojatosti“ pobytu významností „jsoucno“ mezi „jsoucný“ je zároveň děním konstituovaná distance pobytu a světa do podoby *diference „stát proti“ (Entgegen)*, kteroužto významnost opět *fakticky* přebírají *jsoucna*, a důsledkem dění jako zakládání a zaujímání půdy je tudíž konstituce *jednotné celkovosti pobytu a pobytu přístupných „jsoucen“*, celkovosti vzájemně vůči sobě *samostatně stojících „ze sebe jsoucích“* či „jinými určovaných“ *partikularit*. Svět a pobyt (tzn. transcendence sama!) vyvstávají tak jako celkovost *vzájemně odlišitelných partikularit*, což ovšem znamená, že je konstituována významnost „co-bytí“ (Was-sein)⁷⁹ a „jsoucí“ je dotazovatelné „proč-otázkou“ „Proč *toto* a ne ono?“⁸⁰

Avšak vzhledem k tomu, že ona celkovost je konstituována jako celkovost partikularit „ze sebe jsoucích“ a „jiným určovaných“, je „těž“ konstituována distance, která je předpokladem možnosti otázky po *způsobu bytí* partikularit, je také konstituována významnost „*jak-bytí*“ (Wie-sein) a „jsoucí“ je dotazatelné „proč-otázkou“: „Proč *tak* a ne jinak?“⁸¹

⁷⁷ „Begründen“ soll hier nicht in dem engem und abgeleiteten Sinne des Beweisens ontisch-theoretischer Sätze genommen werden, sondern in einer grundsätzlich ursprünglichen Bedeutung. Darnach besagt Begründung soviel wie *Ermöglichung der Warumfrage überhaupt*. Den eigenen ursprünglich gründenden Charakter des Begründens sichtbarmachen, heißt darnach, den transzendentalen Ursprung des Warum als solchen aufhellen.“ *VWdG*, str. 168.

⁷⁸ Srv. *VWdG*, str. 168, 171.

⁷⁹ Srv.: „In diesem nach welchen Weisen immer ausgesprochenen Warum liegt aber schon ein wengleich vorbegriffliches Vorverständnis vom Was-sein, Wie-sein und Sein (Nichts) überhaupt.“ *VWdG*, str. 169.

⁸⁰ „Warum dies und nicht jenes?“ *VWdG*, str. 169.

⁸¹ „Warum *so* und nicht anders?“ *VWdG*, str. 169.

Toto transcendentální ustavení významnosti „*něco (Etwas)*, které *tak* či *onak (Wie)*“ je však „zároveň“ *ustavením diference* „něčeho, které *tak* či *onak*“, vůči „tomu“, co *není*, „to či ono, *tak* či *onak*“, je *konstitucí diference bytí jako „co-“ a „jak-bytí“* vůči *nic* jakožto „*ne* tomu či *onomu*, které *tak* či *onak*“. Vyvstává diference „bytí-nic“, konstituuje se možnost pro *třetí* „proč-otázku“: „Proč *vůbec* *něco* a *ne* *nic*?“⁸²

Stručné uvážení základních „kauzačních“ rysů transcendence, tzn. explicitní zohlednění transcendence jakožto bytnosti zdůvodňujícího základu, ukazuje, že vzhledem k tomu, že *transcendenci (jakožto transcendence)* se *děje ustavení diference „bytí (Sein) – nic (Nichts)“* a vzhledem k tomu, že *transcendenci (jakožto transcendence)* se *děje ustavení jsoucího* do významnosti, ve které je toto jsoucí dotazatelné „proč-otázkou“ ve zmíněných třech podobách, je transcendence *umožňujícím základem každého zdůvodňování*.⁸³ Pro základní úkol této studie je však rozhodující nahlédnout v tomto důsledku obsažený fakt, že *základem každého zdůvodňování je transcendence proto a jedině proto, že je jí zapotřebí rozumět jakožto konstituci významnosti „být“ (sein)*.⁸⁴ Dospíváme tím konečně k základnímu „ontologickému“

⁸² „Warum überhaupt etwas und nicht nichts?“ *VWdG*, str. 169. Leibniz, u kterého končí dlouhá „inkubační doba“ zákona dostatečného důvodu jako výpovědi o bytí (srv. M. Heidegger, *Der Satz vom Grund (= DSVG)*, 1965³, str. 98 aj.), jakkoli jen v „pozitivní“ podobě, přesto *zná* tuto otázku i *toto* nic. V § 7 *Principiů přírody a milosti založených na rozumu* (1714) zní ona slavná a Heideggerem na mnoha místech citovaná a zkoumaná otázka: „Proč je spíše *něco* než *nic*? Neboť *nic* je přece jednodušší a snazší než *něco*.“ (G. W. Leibniz, *Monadologie a jiné práce*, Praha 1982, str. 149.) Je *podstatné*, že už tam je tato otázka chápána jako „první otázka, kterou lze právem klást“, „je-li [...] jednou přijat“ „princip“ „*nic se neděje bez dostatečného důvodu*“ (srv. tamt.), že už tam je – a proto ona „inkubační doba“ končí – poprvé viděna vnitřní souvislosti bytí a „dostatečného důvodu“. Žádnou náhodou není ani to, že jako „*druhá*“ je uvedena otázka „proč [věci L. B.] *musí existovat tak a ne jinak*“ (tamt., str. 149–150), otázka vynucená platností dalšího (specifikačního) předpokladu, „věci *musí existovat*“ (tamt.).

⁸³ Zatímco přednáška *Co je metafyzika?* tematizovala transcendentální základ „proč“ s ohledem ke zdůvodňujícímu pobytu („Einzig weil das Nichts im Grunde des Daseins offenbar ist, kann die volle Befremdlichkeit des Seienden über uns kommen. Nur wenn die Befremdlichkeit des Seienden uns bedrängt, weckt es und zieht es auf sich die Verwunderung. Nur auf dem Grunde der Verwunderung – d. h. der Offenbarkeit des Nichts – entspringt das „Warum“.“ *Co je metafyzika?*, str. 121), pojednání *Vom Wesen des Grundes* sleduje *transcendentální konstituci jsoucího jako dotazovatelného „proč-otázkou“*. (Srv. též str. 21 a pozn. 77, str. 22 této studie.)

⁸⁴ Srv. např.: „Aber wieder drängt die Erhellung der konkreten transzendenta-

smyslu s transcendencí zprvu jen identifikovaného a nyní jako její bytnost se ukazujícího „dění“, „prodlévání“.⁸⁵ Nahlížíme dění jako konstituci distance „bytí – nic“ (Sein – Nichts), kde bytí míní „co-bytí“ a „jak-bytí“, kde nic říká „ne to či ono, které tak či onak“, krátce, nahlížíme dění v jeho pravém významu dění (ustavování) bytí.⁸⁶

Jakkoli (jen) terminologicky vzato není toto „Geschehen des Seins“ ve sledovaném pojednání tématem, vyžaduje postižení smyslu pojednání jako výzkumu ontologické diference, a tedy záporu mezi bytím a jsoucím,⁸⁷ explicitní vyzdvižení jeho základních rysů. Uvedeme následující tři rysy:

len Zusammenhänge zwischen ‚Grund‘ und ‚eher als‘ zur Aufklärung der Idee des Seins überhaupt (Was- und Wie-sein, Etwas, Nichts und Wichtigkeit).“ *VWdG*, str. 173. Tak Heidegger v závěru pojednání nicméně dospívá k nahlédnutí vnitřní spjatosti bytí a zdůvodňujícího základu, k nahlédnutí vnitřní spjatosti, jejíž přehlédnutí později vytýká 1. částí tohoto pojednání (srv. *DSvG*, str. 84 n.).

⁸⁵ Srv. str. 9, pozn. 46, kde byla uvedena ona výchozí „jen formální“ identifikace. Postupná analýza zprvu ukázala, že transcendence míní dění konstituce významnosti „určovat“ (srv. str. 12–13, pozn. 62, str. 13) a nyní již můžeme nahlédnout základní smysl takto zprvu jen jako transcendence uchopeného dění, sice ustavení významnosti „být“.

Ona původně opět zprvu snadno přehlédnutelná identifikace dění a prodlévání (str. 9, pozn. 46) je prvním poukazem k pojednáním samým nerozvíjené identitě a diference bytí a času. Jak v přednášce *Co je metafyzika?*, tak v pojednání *Vom Wesen des Grundes* je od časovací dimenze problému sice odhlédnuto (srv. *VWdG*, pozn. 60, str. 166), upozorněme nicméně alespoň hrubě a stručně na to, že prodlévání jako „ek-statické“ (tzn. sice trvající rys vykazující, nicméně co do svého vnitřního smyslu [Eigene] vyvstávání [Extasis] diference „přítomno-nepřítomno“) přísně Heideggerem odlišované od představy časové fluxivity, trvání (Beharren, Dauern) – srv.: „Aber zu rasch beruhigen wir uns dabei, wahren als bloßes dauern [...] aufzufassen [...] Die Rede vom An-wesen verlangt jedoch, daß wir im Wahren als dem Anwahren des Weilen und Verweilen vernehmen.“ M. Heidegger, *Zur Sache des Denkens*, Niemeyer, Tübingen 1969, str. 12 [Zeit und Sein]; = *ZuS.*) „Doch Verweilen ist jetzt nicht mehr das bloße Beharren eines Vorhandenen.“ M. Heidegger, *Vorträge und Aufsätze* (= *VuA*), Neske, Pfullingen 1954, str. 172: „Die Griechen stellen das ‚wesen‘, das ‚währen‘ in erster Linie nicht als ein bloßes Dauern vor.“ M. Heidegger, *Was heißt Denken* (= *WhD*), Niemeyer, Tübingen 1961, str. 143, míní vnitřní temporální smysl (Eigene) dění-bytí (Geschehen), který je ovšem opět, sice proto, že vnitřní smysl „prodlévání“ je vyvstání diference „přítomno-nepřítomno“, vnitřním smyslem prodlévání samého. Dění identity bytí a času (Geschehen, Verweilen) v oboru jejich vnitřního smyslu a diference v oboru jejich ustavených podob nazývá Heidegger „Ereignis“ (k těmto jen hrubě naznačeným souvislostem srv. především *ZuS.*)

⁸⁶ „...die Transzendenz als Urgeschehen sich zeitigt...“ *VWdG*, str. 175.

⁸⁷ Srv. str. 1, 2, 6 této úvahy.

Základní význam dění-bytí byl již uveden: dění-bytí nemíní nějakou proměnlivost něčeho, co by se dělo, nýbrž míní konstituci významnosti „být“. Ve sledovaném pojednání je tato konstituce zachycena ještě od transcendence, sice jako zakládání, zaujímání půdy a zdůvodňování, a potud je nahlédnuta ještě jen jako transcendentální soustava závaznosti, je nahlédnuta jen „od pobytu“, „od exemplárního jsoucna“. Až tematizace „bytí rovnou z bytí“ umožní nahlédnout totéž v autentické podobě soustavy ponechanostních charakteristik v bytí samém.⁸⁸

V uvedeném základním významu dění-bytí je obsažen význam, který může být samostatně fixován jako rys „druhý“: Vzhledem k tomu, že dění-bytí konstituuje významnost bytí, významnost vůči které může teprve (vztažně) vyvstat významnost nic,⁸⁹ má povahu konstituce významnosti nic, je bytností bytí právě tak jako bytností nic.

Důsledkem dosud uvedených „rysů“ dění-bytí je – zatím jen orientační – nahlédnutí, že bytí a nic nejsou elementarity, nýbrž konstituenty neskonale plastičtějšího dění.⁹⁰

„Třetím“ z tematizovaného pojednání nahlédnutelným „rysem“ dění-bytí je fakt, že vykazuje povahu „vyvstat do neskrutosti jako (jím konstituovaná) významnost ‚co-bytí, že-bytí, nic‘“, že tedy vykazuje povahu „sebe-odtažení do skrutosti v prospěch tohoto svého konstituentu (Sein, Nichts)“, povahu později terminologicky fixovanou jako „Schicken“ a „Schicklichkeit“.⁹¹

⁸⁸ Analýza této souvislosti pochopitelně značně přesahuje možnosti předkládané studie. Základní nahlédnutí je možno získat především studiem stati *Zeit und Sein*.

⁸⁹ Srv. str. 16–17.

⁹⁰ Jedním ze způsobů vyjádření tohoto faktu je Heideggerovo tvrzení z dopisu *Über „die Linie“* obdařeného později titulem *Zur Seinsfrage*, že otázku po nic (Nichts) lze vyložit jen na cestě výkladu bytí-bytí (srv. M. Heidegger, *Zur Seinsfrage* (= *ZSf*), in: týž, *Gesamtausgabe*, IX, cit. vyd., str. 405). [Tento dopis uchopuje námi zde náznakem uváděné „rasy“ dění-bytí rozlišením „Sein“ (bytí jako konstituent), „Sein“ (dění-bytí), „Nichts“ (nic jako konstituent), „Nichts“ (dění bytí). Srv.: „Wie das „Sein“, so müßte auch das Nichts geschrieben und d. h. gedacht werden.“ *ZSf*, str. 411.]

⁹¹ „Ein Geben, das nur seine Gabe gibt, sich selbst jedoch dabei zurückhält und entzieht, ein solches Geben nennen wir das Schicken.“ *ZuS*, str. 8. Srv. též: „Aber Sein ist kein Ding, das irgendwer uns wegnimmt und beseitigt, sondern das Sichertziehen ist die Weise, wie Sein west, d. h. als An-wesen sich zuschickt. Der Entzug bringt das Sein nicht auf die Seite, sondern das Sichertziehen gehört als Sichverbergen in die Eigenschaft des Seins. Sein wahrt sein Eigenes im Sichertbergen, insofern es sich als dieses zugleich verbirgt. Das Sichverbergen, der

Explicitním vyzdvižením dění-bytí jako konstituce významnosti bytí a konstituce významnosti nic, konstituce, která se jako taková ve prospěch těchto svých konstituentů odtahuje do skrytosti, získáváme: *To, co bylo zprvu terminologicky uchopeno jako transcendence je dění-bytí, tzn. konstituce významnosti „bytí-nic“ odtahující se v prospěch svého konstituentu jako ona sama do skrytosti. Toto dění-bytí je tím, co Heidegger v tematizované předmluvě k pojednání *Vom Wesen des Grundes* nazývá „ontologickou diferencí“ (ontologische Differenz),⁹² protože je onou skrytou, nicméně vnitřně členitou mezí (zwischen, *peras*) bytí „a“ jsoucího. Identifikuje ji s nic (Nichts).*

III

„TOTÉŽ“ (DAS SELBE) „ZÁPORU JSOUNA“ A „ZÁPORU MEZI BYTÍM A JSOUNEM“

*Jestliže by byla existence původní přirozeností (prakrti), pak by nemohla být její neexistence. Věru odlišná věc od původní přirozenosti by nikdy nevznikla!*⁹³

„Totéž“ „nicu“ jako „záporu jsoucná“, jež tematizuje přednáška *Co je metafyzika?*, a „nicu“ jako „záporu mezi jsoucnem a bytím“, jež tematizuje pojednání *Vom Wesen des Grundes*, je podle Heideggerova sdělení „sounáležitost v bytování bytí jsoucího“.⁹⁴ Toto „totéž“ je *bytností nic*. Viděli jsme,⁹⁵ že „nic“ ve smyslu záporu jsoucná je „úzkostí jako odvracející přivrát se dějící a do skrytosti se odtahující konstituce významnosti „že jsoucí jest – a ne nic“, „nicování“ (Nichtung)“. Po předchozích výkladech není těžké nahlédnout, že tato „konstituce významnosti „že jsoucí jest – a ne nic““ je sice z jiného „optiky“ (sice „od jsoucná“) viděným, nicméně *tímtéž* (das Selbe) jako „nic“ ve smyslu „záporu mezi jsoucnem a bytím“, ve smyslu „konstituce významnosti „bytí-nic“, odtahující se v prospěch svého konstituentu jako ona sama do skrytosti“.⁹⁶ Protože je „nicování“ „od jsoucná viděným“ děním-bytí, hovoří Heidegger v přednášce *Co je metafyzika?* o tom, že „*V (Im) bytí jsoucího se děje (geschieht) nicování nicu*“.⁹⁷

V dvojí podobě se tak ukazuje: pravdou významnosti „nic“, kterou celá tradice nahlížela jako poslední elementaritu, je neskonale plastičtější „sounáležitost (v) bytování bytí jsoucího“, dění-bytí.⁹⁸ Ani přednáška *Co je metafyzika?*, ani pojednání *Vom Wesen des Grundes* ještě k zachycení dění-bytí jako takového nedospívá. Přednáška *Co je metafyzika?* „zachycuje“ dění-bytí, a tedy bytnost nic jen tak, že ho *umožňuje zakusit*, aniž by vystoupilo ve své konkrétní strukturaci, což na druhé straně umožnilo, aby zaznělo ve své povaze „neurčitelnosti“,⁹⁹ jako „nic“, jako „záporu jsoucná“. Pojednání *Vom Wesen des Grundes* zachycuje dění-bytí, a tedy bytnost nic již v jeho strukturaci,¹⁰⁰ ovšem jen tak, jak je dohlédnutelná od exemplárního jsoucná, od pobytu, jen jako bytnost transcendence. Nicméně protože řeší problém „ontologického statutu“ nic, dosahují tyto dvě fundamentálně-ontologické cesty ohledně „nic“ toho rozhodujícího, a potud k nim Heidegger bude odkazovat i později.¹⁰¹ *Tyto dvě cesty nadále směřovatným způsobem fixují „místo“ „nic“¹⁰² v základním ontologickém problému. Ponechme na závěr toto „místo“ (Ort) vystoupit explicitněji:*

V dopise *Zur Seinsfrage* je zmíněné „místo“ vyjádřeno krom jiných slovních fixací¹⁰³ určením „Nic náleží [...] ne-přítomně k přítomnu jako jedna z jeho možností...“,¹⁰⁴ a toto určení „místa“ je zarámováno

⁹⁶ Srv. str. 20 této studie.

⁹⁷ „Das Nichts gibt nicht erst den Gegenbegriff zum Seienden her, sondern gehört ursprünglich zum Wesen^f (f. Wesen: verbal; Wesen des Seins) selbst. Im Sein des Seienden geschieht das Nichten des Nichts.“ *Co je metafyzika?*, str. 115.

⁹⁸ Srv. str. 19 této studie.

⁹⁹ Srv. str. 5 této studie.

¹⁰⁰ Proto zde také „nic“ nemůže vystoupit tak razantně ve své „kontraktivní“ a „neurčitelné“ povaze. Zdánlivě se – jak jsme mohli vidět – pojednáním jen „mihně“.

¹⁰¹ Srv. např. *ZSf*, str. 418, 419.

¹⁰² „Welches ist der Ort des Nichts?“; *ZSf*, str. 410.

¹⁰³ Srv. např.: „...die Absenz der Praesenz...“, *ZSf*, str. 410.

¹⁰⁴ „Das Nichts gehört, auch wenn wir es nur im Sinne des völligen Nicht vom Anwesendem meinen, ab-wesend zum Anwesen als eine von dessen Möglichkeiten [...] das Wesen des Nichts zum Sein gehört...“, *ZSf*, str. 413–414.

Entzug, ist eine Weise, in der Sein als Sein währt, sich zuschickt, d. h. sich gewährt.“ *DSvG*, str. 122.

⁹² Srv. str. 2, 6 této úvahy.

⁹³ Nágárdžuna (Múlamadhyanakakárikás de Nágárjuna avec Prasannapadá Commentaire de Candrakírti, publié par Luis de la Vallée Poussin, St.-Peterbourg 1903), XV. 8, str. 271. Za překlad děkuji Jiřímu Holbovi.

⁹⁴ Srv. str. 2 a pozn. 9, str. 2 této úvahy.

⁹⁵ Srv. str. 6.

tezi „Bytí ‚jest‘ právě tak málo jako nic. Avšak ‚Es gibt‘ obé.“¹⁰⁵ Tato fixace, jakkoli říká „totéž“ co sledované dvě cesty, je již smysluplná jen od nahlédnutí vnitřní strukturace v bytí samém, strukturace směrodatně vypracované především v přednášce *Zeit und Sein*,¹⁰⁶ strukturace dohlédnutelné jen při zvýznamnění bytí nejen jako *bytí jsoucího* (bytí uvažované jako implicitní charakter každého jsoucna), tedy jako ponechání přítomného (Anwesenlassen), nýbrž také *co do jeho vnitřního smyslu (Eigene)* (to, co se děje faktem „jest“ každého jsoucna, tzn. vyvstání diference bytí-nebytí), tedy jako ponechání přítomna.¹⁰⁷ Pak se ukazuje bytí jako ponecháním přítomného vyvstávající a zároveň se tak *jako takové* do skrytosti odtahující ponechání přítomna (Anwesen lassen), jako při-tomnost (Anwesen-lassen, An-wesen).¹⁰⁸ Jejím vnitřním konstitutivním ohledem je dějící se distance „při-tomno – ne-při-tomno“ (An-wesen – Ab-wesen)¹⁰⁹ a „nic“ (die Absenz der Praesenz) tak může vystoupit jako *oddálený ohled* dění-bytí samého.¹¹⁰

¹⁰⁵ ZSf, str. 419.

¹⁰⁶ V úvodu k přednášce *Co je metafyzika?* (1949) je tato strukturace skryta v určení „An-bringen“ znějícím v tezi „Ob und wie Sein als solche Unverborgenheit mit sich bringt, ob und wie gar Es selbst sich in der Metaphysik und als diese anbringt, bleibt verhüllt. Das Sein wird in seinem entbergenden Wesen, d. h. in seiner Wahrheit nicht gedacht.“ (*Co je metafyzika?*, str. 366.) Ve prospěch zpřítomnění svého konstituentu se do skrytosti odtahující (Entzug, Ent-bergen) dění-bytí, zpřítomnění (An-bringen), o jehož nedotázanosti metafysikou je zde řeč, je již rozuměno jako souvislost *poskytnutí neskrytosti* (Gewähren die Unverborgenheit), tzn. – řečí ZuS – ponechání přítomna (Anwesen lassen), a *poskytnutí neskrytého, přítomného* (Gewähren die Unverborgenheit und in dieser Unverborgenes, Anwesendes), tzn. – řečí ZuS – ponechání přítomného (Anwesenlassen). Srv. pozn. 85, str. 28, pozn. 106, str. 22.

¹⁰⁷ Srv.: „Sein besagt Anwesen, Im Hinblick auf das Anwesende gedacht, zeigt sich Anwesen als Anwesenlassen. Nun aber gilt es, dieses Anwesen lassen eigens zu denken, insofern Anwesen zugelassen wird. Anwesenlassen zeigt darin sein Eigenes, daß es ins Unverborgene bringt. Anwesen lassen heißt: Entbergen, ins Offene bringen. Im Entbergen spielt ein Geben, jenes nämlich, das im *Anwesenlassen* das Anwesen, d. h. Sein gibt.“ ZuS, str. 5.

¹⁰⁸ Určení „An-wesen“ je terminologická fixace „Anwesen-lassen“ užívaná ve *Was heißt Denken*. Srv.: „Doch warum übersetzen wir das griechische *einai* und *eon* durch an-wesen? Weil im griechischen *einai* immer mitzudenken ist und oft auch gesagt wird: *pareinai* und *apeinai*. Das *para* heißt herbei [...], *apo* meint hinweg [...] Wesen ist her-bei, ist an-wesen im Streit mit dem ab-wesen. Doch woher west an-wesen und wohin an? Die deutsche Präposition ‚an‘ bedeutet ursprünglich zugleich: ‚auf‘ und ‚in.‘“ *WhD*, str. 143.

¹⁰⁹ Srv. pozn. 107.

Totéž určení „místa“ (Ort) nic (Nichts) v ontologickém problému – tentokrát s apelem na proměnnost významů soustavy ponechanostních charakteristik (Lassen) v bytí samém¹¹¹ – vyjadřuje vymezení z *Brief über den „Humanismus“*, „to, co v ek-sistenci nechává být“,¹¹² určení z přednášky *Věc*,¹¹³ či určení z jedné ze „schellingovských“ přednášek,¹¹⁴ a můžeme proto alespoň v hlavních rysech nahlédnout, že předkládanou úvahou sledované (ještě) fundamentálně-ontologické cesty za bytností nic přinášejí zisk platný i pro myšlení bytí rovnou z bytí.¹¹⁵ Poprvé ukazují, že nic není elementarita, stojící vnějšně vůči podobné elementaritě bytí (Parmenidés), že pravdou těchto elementarit není jejich vnější vzájemná vztaženost (Hegel), nýbrž že obě tyto „elementarity“ jsou jen *indiferentními* konstituenty vůči nim *jiného* a jako ony se v epoše metafyziky (*epoché*) podávajícího „principu“ – *Ereignis*. Ten je zapotřebí teoreticky uchopit a naučit se z něho myslet. Předkládaná úvaha usiluje jít za tímto cílem.

¹¹⁰ Pro jednoduchost tohoto závěrečného připomenutí i zde záměrně odhlédáme od časovací dimenze problému. „Platíme za to“ tím, že stále ještě necháváme zaznít onu významnost „ne“ (Nicht), kterou uvážení bytí z času odstraňuje. Zároveň pochopitelně nemůže v plném významu vystoupit ani určení „oddálený ohled“.

¹¹¹ Jde nejen o dvojitý význam „lassen“ ve struktuře „Anwesen-lassen“ (srv. pozn. 106) (ohledně „Anwesenlassen“ míní ponechání „ab-lassen“, „weglassen“, „weglegen“, „weggehen-lassen“, „frei-geben“; ohledně „Anwesen lassen“ pak „zulassen“, „geben“, „reichen“, „schicken“, „gehören-lassen“; srv. ZuS, str. 40, protokol), nýbrž také o ponechanostní charakteristiky *doteku* (Angang) této struktury a pobytu: Auf-ent-halten, Schonen, Bauen, Wohnen atd.

¹¹² „Jedes ‚Nein‘, das sich nicht als eigenwilliges Pochen auf die Setzungskraft der Subjektivität mißdeutet, sondern ein sein-lassendes der Ek-sistenz bleibt, antwortet auf den Anspruch des gelichteten Nichtens.“ M. Heidegger, *Brief über den „Humanismus“*, in: *týž, Gesamtausgabe*, IX, str. 359.

¹¹³ „Der Tod ist der Schrein des Nichts, dessen nämlich, was in aller Hinsicht niemals etwas bloß Seiendes ist, was aber gleichwohl west, sogar als Geheimnis des Seins selbst. Der Tod birgt als der Schrein des Nichts das Wesende des Seins in sich.“ *VuA*, str. 177.

¹¹⁴ „... etwas Ungeheures, das Ungeheuerste im Wesen des Seyns“, M. Heidegger, *Schellings Abhandlung „Über das Wesen der menschlichen Freiheit“ (1809)*, Tübingen 1971, str. 122.

¹¹⁵ Srv. str. 1 této studie.